

K A E

, , 0 0

Karlstads universitets Pedagogiska Tidskrift handlar om pågående forskning inom Pedagogik, Pedagogiskt arbete, Didaktik och Specialpedagogik, huvudsakligen vid Karlstads universitet. Syftet med skriften är att ge en bild av forskningsverksamheten i Karlstad och att bidra till debatt inom utbildningsvetenskaplig forskning och praktik. Bidrag i form av artiklar, recensioner av avhandlingar eller annan aktuell litteratur och information från konferenser är välkomna.

Tidskriften har till och med 2018 som regel utkommit en gång per år. Från och med nummer 2019:1 har tidskriften övergått till löpande mottagning av manuskript under året och ambitionen om två nummer per år.

Bidrag till KAPET kan skrivas på svenska, andra nordiska språk eller engelska och skickas till redaktionssekreteraren. Tidskriften ges ut av Institutionen för Pedagogiska studier vid Karlstads universitet.

Ansvarig utgivare: Patrik Larsson

Redaktör: Maria Hjalmarsson (e-post: Maria.Hjalmarsson@kau.se)

Redaktionssekreterare: Kent Fredholm (e-post: Kent.Fredholm@kau.se)

Adress: Karlstads Pedagogiska Tidskrift, Institutionen för pedagogiska studier, Karlstads universitet, Universitetsgatan 2, 651 88 Karlstad.

e-ISSN: 2002-3979.

Texterna i tidskriften får kopieras för undervisningsändamål under förutsättning att författaren eller författarnas och tidskriftens namn finns med på kopiorna.

© författarna.

Redaktionellt <i>Kent Fredholm</i>	3
Fördelar och nackdelar med treterminssystem – En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande <i>Emma Larsson och Catharina Tjernberg</i>	5
Nya rum för lärande? E-lärare som resurs för gymnasieelever i ett utvidgat och digitaliserat klassrum <i>Ann-Christin Randahl, Christina Olin-Scheller och Marie Nilsberth</i>	17

Abstract och artikelmanus tas emot löpande under året och skickas till redaktionssekreteraren. Under 2021 får KAPET en ny redaktion. Namn och kontaktuppgifter uppdateras på hemsidan, <https://www.kau.se/fakulteten-humaniora-och-samhallsvetenskap/om-fakulteten/institutioner-och-amnen/institutionen-3>.

Innan ny redaktionssekreterare tillträtt kan manus och förfrågningar ställas via epost till Kent.Fredholm@kau.se.

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

Sverige är en förlegad rest från bondesamhället som framför allt missgynnar elever med svåra hemförhållanden. Heddelin hänvisar till John Hattie som har sammanställt världens största forskningsöversikt om vad som påverkar elevers studieresultat. Christian Lundahl påpekar dock att även om det finns vetenskapligt stöd för att det långa sommarlovet påverkar elevernas lärande negativt, så finns det mycket få studier där tvåterminssystem har jämförts mot treterminssystem.

Som ett led i det fortsatta arbetet kring förslaget om att införa treterminssystem har syftet med denna rapport varit att synliggöra för- och nackdelar med detta införande.

De frågeställningar som vi har utgått ifrån i sammanställningen är:

- 1) Vad finns det för vetenskapligt underlag för att införa ett treterminssystem?
- 2) Hur ser skolåret ut i länder som implementerar ett treterminssystem?
- 3) Hur ser elevernas kunskapsnivå ut (utifrån OECD:s PISA-analys) i länder med treterminssystem?

Enligt Hatties (2009) stora forskningsöversikt över vad som påverkar elevers studieresultat i såväl grundskola som gymnasium finns det negativa effekter av ett långt sommarlov, men dessa effekter är förhållandevis små i jämförelse med andra påverkansfaktorer och de överbryggas snabbt när skolan sätter igång igen. För elever från missgynnade hemförhållanden är effekterna större än för elever med en mer gynnsam bakgrund, men Hattie menar att det går ganska snabbt för eleverna att ta igen det som gått förlorat efter ett längre uppehåll. Påverkansfaktorn är något större på matematik än på läsning. Även de svenska pedagogikforskarna Jan Håkansson och Daniel Sundberg (2012) konstaterar att organisatoriska påverkansfaktorer är ganska svaga, medan lärarkompetens och undervisningskvalitet har i särklass starkast påverkan på studieresultaten.

Enligt Christian Lundahl saknas det idag studier på grundskole- och gymnasial nivå som jämför treterminssystemet med det i Sverige gängse tvåterminssystemet. Det finns dock en jämförande studie som genomförts på universitetsnivå där resultatet visar att treterminssystem gav något bättre resultat. Vinsten låg i att studenterna inte sköt upp arbetsuppgifter utan tog mer tag i studierna (Lundahl, 2019).

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

De studier vi har hittat, där effekterna av ett långt sommarlov har analyserats eller där fördelar och nackdelar med olika skolkalendrar har jämförts, kommer företrädesvis från USA. I dessa studier råder det konsensus om att sommarlovet leder till kunskapsstapp hos eleverna (Cooper et al., 1996; Downey et al., 2004; Graves, 2010; Finnie et al., 2018). En studie visade att kunskapsstappet motsvarade åtminstone en månads undervisning (Cooper et al., 1996). Kunskapsstappet har visat sig extra stort hos elever med socioekonomiskt utsatt bakgrund, vilket antas bero på att dessa elever inte har samma tillgång till pedagogiska aktiviteter under sommaren som elever från mer välbärgade familjer (Cooper et al., 1996; Downey et al., 2004). Med anledning av detta har det föreslagits att antingen sommarskola eller ett kortare sommarlov i utbyte mot längre lov utspridda över läsåret skulle kunna motverka den kunskapslucka som uppstår under ett långt sommarlov (Cooper et al. 1996).

I USA innebär skolkalendern nio månaders undervisning och tre månaders sommarlov (traditionell kalender), alternativt nio – tolv veckors undervisning i taget med tre – fyra veckors lov (året-runt- kalender) (California department of education, 2020). Effekterna av dessa skolkalendrar är därmed svåra att direkt översätta till svenska förhållanden där det föreslagna treterminssystemet skulle innebära åtta veckors sommarlov i stället för tio veckor samtidigt som höst- och sportlov skulle vara två veckor långa istället för en vecka som det är idag (Edling, 2019, 20 nov). Utifrån vår frågeställning finns det ändå anledning att ta del av den vetenskapliga evidens som finns. Man bör dock ha i åtanke att denna baseras på ett system som inte är jämförbart med de system som hittills föreslagits eller introducerats på några platser i Sverige.

Cooper et al. (2003) genomförde en metaanalys över ca 50 studier med syftet att bedöma året-runt kalenderns påverkan på elevernas studieresultat. Författarna fann en liten positiv påverkan för eleverna som undervi

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

Det råder stor enighet bland forskare om att läraren är den i särklass viktigaste faktorn för elevernas lärande (se t.ex. Cummins, 2017; Crawford & Torgesen, 2006; Hattie, 2009; Pressley & Allington, 2015; Tjernberg & Heimdahl Mattson, 2014). Detta innebär att även om det långa sommarlovet har en viss negativ inverkan på elevernas skolresultat, så är det den sammanlagda undervisningstiden med en professionell lärare som har allra störst betydelse.

I en internationell metastudie identifierade Crawford och Torgesen (2006) framgångsrika skolor med hög måluppfyllelse. På samtliga dessa skolor var det sju faktorer som tydligt framträdde: ett starkt ledarskap, professionellt skickliga lärare, vetenskapligt understödda metoder och arbetssätt, effektiv schemaläggning, differentierad fortbildning, system för att identifiera elever i behov av extra stöd, föräldrasamverkan. Att samtliga dessa faktorer förekom visar på att de är nyckelkomponenter, menar Crawford och Torgesen, men det är de sju faktorerna i samspel som blir ett framgångskoncept.

,

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

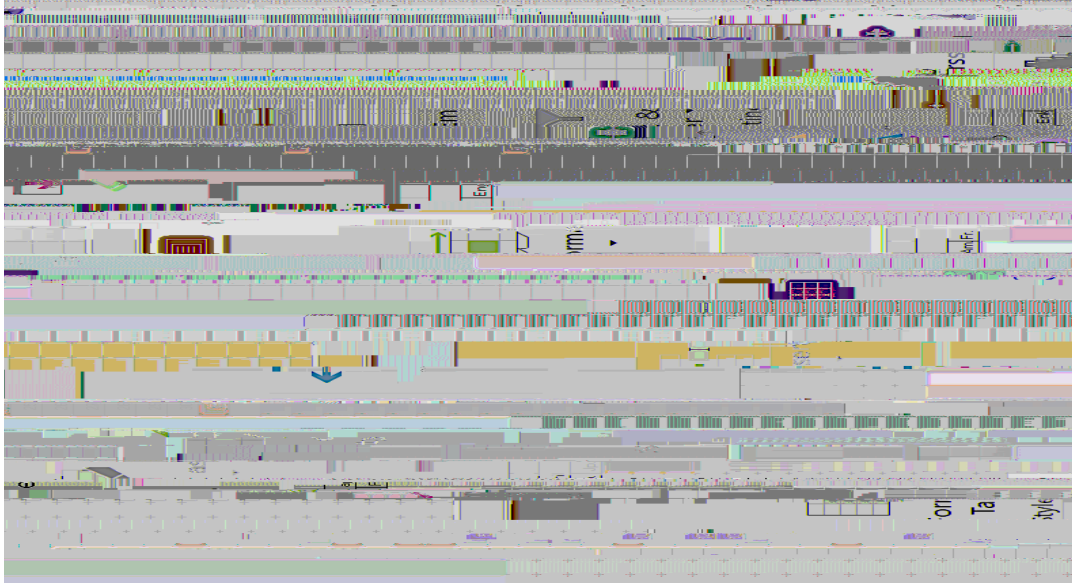

Fig. 1. Jämförelse av skolkalendern i en svensk kommun (Sv, grön färg), Amerikanska gymnasiet i Göteborg (Am, ljusblå), Frankrike (Fr, gul), Portugal (Po, grå), Japan (Jp, brun), England (Eng, rosa), Estland (Es, ljusröd) och Finland (Fi, mörkblå).

Ifyllda rutor indikerar skoldagar. Tomma rutor indikerar skollov. Orangefärgade datum visar söndagar och nationella helgdagar i Sverige.

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

I naturvetenskap utmärker sig Estland, Japan och Finland med en betydligt högre kunskapsnivå än övriga länder (Figur 4). Även här ligger Portugal och Frankrike något lägre än övriga länder.

Sammantaget visar analysen att Estland och Finland, som har liknande terminsindelning som i Sverige, ligger högt i samtliga PISA-

I vår jämförelse av olika länders PISA-resultat ligger Estland och Japan högt i alla tre kategorier. Estland har 12 veckors sommarlov, medan de japanska eleverna bara har 5 veckors sommarlov. Vår analys visar alltså att det inte finns någon korrelation mellan längden på sommarlovet och elevernas kunskapsnivå.

Vi har inte hittat några studier alls om hur mycket sommarlovet skulle behöva kortas för att minska eventuella kunskapsstapp. Det är även oklart hur två veckor långa lov under höst och vår påverkar elevernas lärande. Att förkorta sommarlovet till förmån för längre lov under hösten och våren skulle alltså kunna leda till försämrade resultat genom att det blir fler tillfällen per år som kan ge upphov till kunskapsstapp. Lärare vid en gymnasieskola i en av de kommuner där treterminssystemet diskuteras menar att det kan vara svårt att fortsätta ett undervisningsblock efter ett två veckors långt lov då eleverna har glömt alldeles för mycket av det som gjordes före lovet. Majoriteten av alla examinationer skulle därför behöva läggas före loven vilket skulle medföra en mer ojämn arbetsbelastning för både elever och lärare.

Rektor Peter Heddelin menar att ett kortare sommarlov framför allt skulle gynna elever från socioekonomiskt utsatta områden. De studier som finns inom detta område kommer dock företrädesvis från USA där det finns en kultur att elever från socioekonomiskt fördelaktiga hemförhållanden deltar i akademiska aktiviteter under loven. Denna kultur finns inte i Sverige på samma sätt. Det är därför oklart om, och i så fall vilka, elever som skulle gynnas av ett kortare sommarlov. Det treterminssystem som Heddelin infört på Amerikanska gymnasiet i Göteborg innebär dessutom endast 1 veckas kortare sommarlov, vilket inte torde göra så stor skillnad. Heddelin menar också att ett treterminssystem skulle underlätta för lärare då de skulle ge prognoser till eleverna vid varje terminsslut och därmed inte behöva "jaga eleverna" vid läsårets slut. Att följa upp elevernas utveckling genom att ge prognoser flera gånger per år kräver dock inget treterminssystem. Däremot kan man fråga sig om för myck17 y20 (my) (e)yeee-1328 Tm (a) 15-81 (s 627

*Larsson & Tjernberg: Fördelar och nackdelar med treterminssystem:
En rapport om terminsindelningens betydelse för elevernas lärande*

Manag Pract.

J Public Health

Lärares navigation i komplexa skriftspråkspraktiker.

Economics of Education Review.

och skrivprocessen i skolan

Utmana, utforska, utveckla!: Om läs-

Nya rum för lärande? E-lärare som resurs för gymnasieelever i ett utvidgat och digitaliserat klassrum

Ann-Christin Randahl
Lektor i svenska språket
ann-christin.randahl@kau.se

Christina Olin-Scheller
Professor i pedagogiskt arbete och professor i litteraturvetenskap
christina.olin-scheller@kau.se

Marie Nilsberth
Docent i pedagogiskt arbete
marie.nilsberth@kau.se

att vidga det fysiska men också alltmer uppkopplade klassrummet. Den fysiska läraren och dennes undervisningspraktiker som möter eleven i det faktiska klassrummet flätas därmed samman med den digitala tekniken och de digitala maskinerna till vad som vad som skulle kunna ses som en "cyborg" (Haraway, 1991), där teknologin samverkar med människan och integreras i meningsskapandet. På så vis utgör e-lärarnas kanaler inte bara ett utvidgat kollegium, utan också ett utvidgat lektionsrum för elever. I vår artikel intresserar vi oss för hur elever uppfattar dessa lärare som en resurs i sitt lärande.

I egenskap av influerare, med såväl lärare som elever som följare, kan man anta att e-lärarna inte bara påverkar vad som händer i klassrum runt om i Sverige, utan också kan beskrivas som (nya) makthavare i ett digitaliserat utbildningslandskap. Samtidigt som de e-lärare som har många följare lyfts fram i olika sammanhang (se t.ex. Clio, 2018; Wallin, 2018), har också kritik väckts mot att e-lärare inte följer en tidigare etablerad yrkesetik (se t.ex. Lernfelt, 2019; Olsson, 2020; Sandström, 2020). Kunskap saknas dock om vilken roll e-lärare har i det svenska utbildningslandskapet i allmänhet, och vilka funktioner de som företrädare för lärarprofessionen har för kollegors undervisning och elevers lärande i olika ämnen. I denna artikel studerar vi specifikt e-lärarnas följare, som i vår studie utgörs av elever i gymnasieskolan. Syftet är att få kunskap om på vilka sätt e-lärare används som en undervisningsresurs och hur detta kan förstås i termer av e-professionalism.

I jämförelse med andra mer uttalade professioner som till exempel läkarkåren, som grundar sin status på en tydligare vetenskaplig kunskapsbas, brukar lärarkåren karaktäriseras som en semi

Randahl, Olin-Scheller & Nilsberth: Nya rum för lärande? E-lärare som resurs för gymnasieelever i ett utvidgat och digitaliserat klassrum

professionsfrågor (van Bommel, Randahl, Liljekvist & Ruthven, 2020; Ranieri, Manca &

Av 26 tillfrågade elever uppger 24 att de tagit hjälp i sitt skolarbete av lärare på YouTube eller andra sociala medier. En elev använder e-lärare som resurs varje vecka. De övriga 15 svaren fördelar sig lika mellan ett par gånger i månaden (6 svar) och någon gång per termin (7 svar).

Framförallt uppger eleverna att de tar hjälp av e-lärare för att lösa skolarbete i matematik. Av totalt 20 fritextsvar innehåller 16 svar matematik. I svaren finns ingen mer specifik information om vilka områden eleverna fick hjälp med, men eleverna framhåller att e-lärarna kan förklara på ett sätt som underlättar förståelse. Två fritextsvar får illustrera detta: "Jag tycker detta fungerar väldigt bra i matten, eftersom läraren som jag lyssnar på är mycket duktig på att förklara i videon, så att jag förstår" respektive "han är noggrann så att man kan hänga med oavsett nivå".

Fyra elever nämner moderna språk. Två av dessa specificerar hjälpen de fick till att handla om grammatik. I ett av fritextsvaren antyds att man kan få extra bra hjälp i matematik och språk för att de är vad eleven beskriver som faktaämnen: "Man får särskilt bra hjälp i faktaämnen där man inte behöver skriva så mycket om sina egna åsikter. T.ex. matte och tyska".

Fyra elever nämner olika samhällsorienterande ämnen, där en av eleverna konkretiserar sitt svar med att hen sökte efter hjälp om begreppsparet "aktör och struktur". En elev nämner svenska och beskriver hur en lärare laddat upp exempel där elever håller tal, som kan tjäna som modell för vad lärare efterfrågar: "det är härligt att se när lärare lägger upp tal på andra elever så att man ser lite vad det är att en lärare vill att man ska ha med".

Två av svaren ger ingen specifik information om vilken hjälp eleverna fick. I det ena svaret står kort och gott "skola" och i det andra att eleven inte minns.

Några elever anger motiv för att ta hjälp e-lärare. En elev beskriver en ökad grad av användning i samband med distansundervisning: "pga distans skola har jag tittat [sic!] på sammanfattningar och genomgångar av kapitlet för att förstå mer". En annan elev beskriver hur e-lärare kan ha en kompensatorisk funktion i skolarbetet när föräldrar inte har möjlighet att hjälpa till: "Jag använder mig bara av det när jag inte förstår något hemma och inte har någon lärare nära som kan hjälpa mig". Samme elev konstaterar dock att e-lärare inte kan ersätta den ordinarie läraren i klassrummet: "Jag rekommenderar inte att ersätta det mot en vanlig lektion".

Vilka e-lärare eleverna tar hjälp av ger enkätsvaren inte så stor information om. Två namn nämns, Mattias Dahlgren och Johan Wendt. De har båda YouTube-kanaler inom matematik. En stor amerikansk YouTube-kanal inom historia med nära fyra miljoner

Randahl, Olin-Scheller & Nilsberth: Nya rum för lärande? E-lärare som resurs för gymnasieelever i ett utvidgat och digitaliserat klassrum

prenumeranter nämns också, *OverSimplified*. I övrigt är ett återkommande svar att eleverna inte minns namnen på de e-lärare man tagit hjälp av, men en elev skriver att man känner igen namnen när man ser dem. En annan elev skriver att hen väljer olika videor varje gång: "jag kollar på olika videos varje gång. Prenumererar inte på någon speciell". I vilken utsträckning eleverna återkommande tar hjälp av samma e-lärare eller väljer olika tycks alltså variera.

Sammantaget gta 6 180(h) -16 (t)6 ET @.24 (e)] TJ ET@.24 0 0 0.24 12.2457 6 (a) 70450 m /TT7 1 Tf(

Hur skulle då e-lärarnas verksamhet på Internet kunna förstås i termer av e-profession? För en mer fördjupad förståelse av e-lärare i sociala medier som en form av e-profession och av deras roll i dagens digitala skola krävs mer omfattande studier av elevers användarmönster, av e-lärares motiv och av det innehåll som publiceras och görs tillgängligt på sociala medier. Trots detta menar vi att även den här begränsade kartläggningen visar att elever faktiskt kan söka sig till e-lärarna för att få stöd i sina studier och att e-lärarnas inlägg därmed går att förstå som en form av yrkesutövande. Det som framkommer i resultatet indikerar att det som eleverna främst beskriver handlar om att få förklaringsmodeller eller exemplifieringar av tydligt avgränsade ämnesinnehåll, såsom olika matematiska modeller, tydliga begrepp eller strategier. Undervisning handlar i grunden om möten mellan någon som kan mer (läraren) och någon som vill lära (eleven), och de möten som beskrivs i elevernas enkätsvar initieras av eleven som måste söka och välja bland de olika inlägg som lagts ut av e-lärarna. Till skillnad mot Hopmanns (2007) beskrivning av hur läraren i sitt urval av stoff gör överväganden i relation till elevens förväntade förförståelse är det här alltså elevens behov av information eller kunskap som är utgångspunkten för att söka sig till en e-lärare. Men under förutsättning att eleven själv har en tydlig idé om vad-frågans innehåll, verkar e-lärare kunna erbjuda en ny resurs för att förklara och strukturera tydligt avgränsade delar av olika skolämnens innehåll. När det gäller hur

